

College voor Toetsen en Examens

EEN NIEUWE SYLLABUS GESCHIEDENIS VMBO 2018

VERANDERINGEN IN DE SYLLABUS

Versie november 2016

Inhoud

1	Waarom deze brochure?	4
2	Veranderingen in de syllabus	5
2.1	Structuur van de syllabus	6
2.2	Belangrijkste inhoudelijke veranderingen	7
	Alle leerwegen	7
	Chronologievragen in het centrale examen	7
	Basisberoepsgerichte leerweg (BB)	8
	Kaderberoepsgerichte leerweg (KB)	8
	Gemengde en theoretische leerweg (GL/TL)	9
3	Voorbeeldvragen	10
3.1	Nieuwe contexten	11
3.2	Nieuwe examenstof	12
3.3	Overall-vragen	19
3.4	Nieuwe vraagtypen	22
3.5	Het gebruik van kernbegrippen staatsinrichting die voorafgaan aan de inhoudelijke examenstof	24
4	Totstandkoming syllabus	26
	Tot slot	27

1 Waaron deze brochure?

De syllabus van geschiedenis voor 2018 heeft een andere structuur dan voorgaande jaren en de inhoud van de syllabus is voor een deel veranderd¹. Deze brochure heeft als doel de structuur toe te lichten, de inhoudelijke veranderingen op een rijtje te zetten en voorbeelden te geven van vragen die in het centrale examen 2018 zouden kunnen voorkomen. De brochure is vooral bedoeld voor docenten geschiedenis die lesgeven aan examenklassen basisberoepsgerichte leerweg (BB), kaderberoepsgerichte leerweg (KB) en de gemengde en/of theoretische leerweg (GL/TL). De eerste centrale examens over de nieuwe syllabus worden afgenomen in 2018.

In de brochure leest u per leerweg wat de veranderingen zijn en worden voor de leerweg GL/TL voorbeelden gegeven van **nieuwe vragen en vraagtypen** die in het centrale examen toegepast kunnen worden .

Naast deze brochure zijn er voor alle leerwegen **voorbeeldexamens** beschikbaar. Deze voorbeeldexamens zijn gebaseerd op bestaande examens en geven een beeld van de veranderingen van de nieuwe syllabus die van invloed zijn op het centraal examen.

Deze voorbeeld-CE's zijn vanaf november 2016 te downloaden via de website van Cito. Het papieren voorbeeld-CE (voor GL/TL) en de digitale voorbeeld-CE's (voor BB en KB) zijn als PDF beschikbaar op www.cito.nl.

Op een later, nader aan te geven tijdstip zullen de voorbeeldexamens van BB en KB ook te downloaden zijn in [facet](http://facet.nl). Dit zal in ieder geval na de afname van de examens in 2017, maar vóór de afname van de examens in 2018 zijn.

Download het [examenprogramma](#) en de [syllabus voor 2018](#) of ga naar www.examenblad.nl, kies achtereenvolgens: jaarring 2018, vmbo TL en geschiedenis. Het examenprogramma geldt voor BB, KB en GL/TL.

¹ Het examenprogramma voor de CE-onderdelen is voor BB en KB niet gewijzigd. Voor GL/TL is het examenprogramma voor de CE-delen wel op één punt gewijzigd. Zie voor meer informatie bladzijde 6.

2 Veranderingen in de syllabus

In de nieuwe syllabus is het onderdeel Staatsinrichting voor alle leerwegen geïntegreerd in het Historisch Overzicht. Voor GL/TL geldt deze integratie ook voor de verrijkingsdelen. Hierdoor is meer horizontale en verticale samenhang ontstaan tussen de verschillende examenonderdelen en is inhoudelijke overlap tussen de verschillende onderdelen zo goed als verdwenen.

De nieuwe syllabus heeft als titel '**Historisch Overzicht en Staatsinrichting vanaf 1848**' en is ingedeeld in zes periodes:

- Nederland (1848-1914)
- De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)
- Het Interbellum (1918-1939)
- De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)
- Europa en de wereld (1945-1989)
- De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

Het onderdeel Staatsinrichting is inhoudelijk niet wezenlijk veranderd, maar wordt in een historisch kader geplaatst. Waar nodig zijn onderdelen aangevuld.

Bij GL/TL zijn de verrijkingsdelen ook geïntegreerd in het Historisch Overzicht. Het verrijkingsdeel 'Het ontstaan en de gevolgen van de brandhaard Israël/Palestina' is geen onderdeel meer van het centraal examen, maar heeft een plaats gekregen in het schoolexamen als exameneenheid 'Het conflict tussen Israël en de Arabische wereld'. Ook bij de leerwegen BB en KB is dit examenonderdeel toegevoegd aan het schoolexamen. Het examenprogramma is hierop aangepast. Op dit onderdeel na, is het examenprogramma niet gewijzigd.

Bekijk de voorbeeldexamens BB en KB op www.cito.nl, kies achtereenvolgens: centrale examens, digitale examens (BB/KB) of schriftelijke en praktische examens vmbo (GL/TL) en voorbeelden van vernieuwde examens. Onder het kopje downloads geschiedenis zijn de verschillende voorbeeldexamens te vinden.

2.1 Structuur van de syllabus

Door de integratie van de verschillende onderdelen is de structuur van de syllabus ingrijpend gewijzigd.

Per leerweg en per periode is in tabellen beschreven wat kandidaten moeten kennen en kunnen. De tabellen bestaan uit:

- Europa (en de wereld)
- Geschiedenis van Nederland
- Staatsinrichting van Nederland.

Bij GL/TL zijn de verrijkingsdelen geïntegreerd. De *cursieve* tekst geeft de verrijkingsdelen weer en geldt alléén voor GL/TL-kandidaten.

Figuur 1 Voorbeeld uit de syllabus

GS/K/10 Historisch Overzicht vanaf 1900 GL/TL Interbellum (1918-1939)

Europa (en de wereld)	Geschiedenis van Nederland	Staatsinrichting van Nederland
De kandidaat kan	De kandidaat kan	De kandidaat kan
de gevolgen van de economische crisis voor het vertrouwen in de democratie in Europa en in het bijzonder voor Duitsland herkennen en beschrijven.	de kenmerkende gebeurtenissen en ontwikkelingen in Nederland herkennen en in het juiste tijdsgewricht plaatsen en toepassen.	de kenmerkende gebeurtenissen en ontwikkelingen in de Nederlandse staatsinrichting herkennen en beschrijven.
parlementaire democratie / Republiek van Weimar / <i>Dolkstootlegende / bezetting van het Ruhrgebied (1923) / inflatie / mislukte staatsgreep door Hitler (1923) / opleven van de economie in Duitsland (Dawesplan, 1924) / Duitsland lid van de Volkenbond (1926) / Beurskrach op Wallstreet (1929) / de wereldwijde economische crisis / Duitsland extra zwaar getroffen</i>	crisistijd / werkloosheid / stempelen / werkverschaffingsprojecten / aanpassingspolitiek / gevolg van de economische crisis voor de democratie / opkomst van de NSB / handhaving neutraliteit	algemeen actief kiesrecht voor vrouwen (1919)
jaartallen	jaartallen	jaartallen
1923, 1924, 1926, 1929, 1933, 1938, 1939		1919

2.2 **Belangrijkste inhoudelijke veranderingen**

De inhoud van de syllabus is grotendeels hetzelfde gebleven. Daar waar nodig zijn onderdelen aangevuld. Hieronder worden de belangrijkste wijzigingen beschreven.

Alle leerwegen

Voor de leerwegen BB, KB en GL/TL geldt dat een deel van de begrippen uit het onderdeel Staatsinrichting (namelijk de begrippen die betrekking hebben op de werking van de staatsinrichting en die nodig zijn om de wordingsgeschiedenis ervan beter te kunnen begrijpen en verklaren) een plaats hebben gekregen voorafgaand aan de reguliere stofomschrijving. Om het voor leerlingen mogelijk te maken ontwikkelingen op het gebied van staatsinrichting in de historische context te plaatsen, zijn voor deze periode historische eindtermen toegevoegd aan het onderdeel Geschiedenis van Nederland en Staatsinrichting van Nederland. De begrippen van Staatsinrichting kunnen dwars door de hele examenstof heen worden toegepast. Denk bijvoorbeeld aan begrippen als rechtsstaat, democratie, dictatuur, enz. Er is voor gekozen om af te zien van het onderdeel rechtspraak in het centraal examen.

De personen en jaartallen die in een periode van belang zijn, staan aan het eind van de beschrijving van een periode nog eens apart vermeld. Het onderdeel brandhaard Israël/Palestina is verplaatst van het centraal examen naar het schoolexamen BB, KB en GL/TL.

Door de nieuwe opzet en de inhoudelijke wijzigingen in de syllabus, gevoegd bij enkele nieuwe vraagtypen, zal het centrale examen voor alle leerwegen veranderen. In het centrale examen wordt met tussenkopjes de zes verschillende periodes aangegeven.

Chronologievragen in het centrale examen

Speciale aandacht wordt gegeven aan de plaatsing van de chronologievragen in het centrale examen. Als een chronologievraag binnen één periode valt, dan zal de vraag niet herkenbaar zijn aan een tussenkopje, maar wordt wel zo veel mogelijk geplaatst aan het eind van die periode. Als een chronologievraag meer dan één periode beslaat, dan worden deze vragen geplaatst bij de periode waar het laatst genoemde jaartal naar verwijst en onder het tussenkopje 'Door de tijd heen'.

Basisberoepsgerichte leerweg (BB)

Voor de leerweg BB is de examenstof beknopter dan voor KB en GL/TL. In de onderwerpen Staatsinrichting van Nederland, in verschillende periodes van de deelonderwerpen Europa (en de wereld) en de Geschiedenis van Nederland is een aantal begrippen toegevoegd. Daarnaast zijn er ook begrippen niet meer opgenomen in de syllabus, zoals bijvoorbeeld formatie en regeerakkoord.

Voor het volledige overzicht van de leerstof en van alle begrippen/gebeurtenissen die in de syllabus toegevoegd zijn bij de zes periodes van 1848 tot nu, is het raadzaam de vernieuwde syllabus volledig door te nemen.

In de brochure wordt in hoofdstuk 3 uitgelegd welke wijzigingen er voor alle leerwegen kunnen komen in het centrale examen. Ondanks dat er alleen voorbeeldvragen voor de leerweg GL/TL opgenomen zijn, is wel verstandig om ook dit hoofdstuk te bekijken. Om een beeld te geven welke impact de wijzigingen voor het centrale examen BB heeft, is er vanaf november 2016 een voorbeeldexamen in de vorm van een PDF beschikbaar op de site van [Cito](#). De nieuwe vragen in het voorbeeldexamen zijn te herkennen aan *.

Kaderberoepsgerichte leerweg (KB)

Ook bij KB is er sprake van minder examenstof vergeleken met GL/TL. Aan de zes periodes van Nederland (1848-1914) tot en met de nieuwe wereldorde (vanaf 1990) is een aantal begrippen/gebeurtenissen toegevoegd. Deze nieuwe begrippen/gebeurtenissen zijn vooral terug te vinden in de deelonderwerpen Europa (en de wereld) en de Geschiedenis van Nederland. Ook bij KB komt een aantal begrippen niet meer voor in de syllabus, zoals de begrippen formatie, regeerakkoord en de Europese grondwet.

Voor het volledige overzicht van de leerstof en van alle veranderingen in de syllabus is het raadzaam de vernieuwde syllabus volledig door te nemen.

In de brochure wordt in hoofdstuk 3 uitgelegd welke wijzigingen er voor alle leerwegen kunnen komen in het centrale examen. Ondanks dat er alleen voorbeeldvragen voor de leerweg GL/TL opgenomen zijn, is wel verstandig om ook dit hoofdstuk te bekijken. Om een beeld te geven welke impact de wijzigingen voor het centrale examen KB heeft, is er vanaf november 2016 een voorbeeldexamen in de vorm van een PDF beschikbaar op de site van [Cito](#). De nieuwe vragen in het voorbeeldexamen zijn te herkennen aan *.

Gemengde en theoretische leerweg (GL/TL)

Voor de leerweg GL/TL zijn de grootste veranderingen doorgevoerd. Zo is voor het verrijksdeel een andere vorm en gedeeltelijk een andere inhoud gekozen, die beter aansluit op de al bestaande inhoud van het Historisch Overzicht, namelijk:

- Het verrijksdeel 'De opkomst en de gevolgen van het communisme in de Sovjet-Unie, als voorbeeld van extreemlinkse dictatuur' is geïntegreerd in het Historisch Overzicht vanaf 1900.
- Onderdelen van het verrijksdeel 'Indonesië' zijn geïntegreerd in de geschiedenis en staatsinrichting van Nederland sinds 1848, andere onderdelen zijn geschrapt.
- Het verrijksdeel 'Het ontstaan en de gevolgen van de brandhaard Israël/Palestina' heeft een plaats gekregen in het schoolexamen.
- Voor GL/TL zijn daarnaast enkele gebeurtenissen en ontwikkelingen toegevoegd aan het onderdeel 'Interbellum'. Deze hebben respectievelijk betrekking op de ontwikkelingen en gebeurtenissen in de jaren twintig in Duitsland en op de buitenlandse politiek van Duitsland in de jaren dertig.

Doordat de inhoudelijke wijzigingen bij de leerweg GL/TL het grootst zijn, is er een apart hoofdstuk in de brochure toegevoegd met **voorbeeldvragen** die een beeld geven van de veranderingen in het centrale examen.

Het **voorbeeldexamen** is gebaseerd op het centrale examen van 2015 tijdvak 1 en aangevuld met nieuwe voorbeeldvragen die te herkennen zijn aan een asterisk (*). Bovendien is de volgorde van de vragen aangepast aan de nieuwe indeling met tussenkopjes, inclusief de nieuwe tussenkop 'Door de tijd heen'. Op de site van Cito is een volledig voorbeeldexamen te vinden waarin de integratie van de verschillende periodes verwerkt is.

Gebruik hulpmiddelen

Voor de precieze opsomming van de toegestane hulpmiddelen kunt u de 'Regeling rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens VO in 2018' raadplegen op www.examenblad.nl.

3 Voorbeeldvragen

In dit hoofdstuk staan voorbeelden van nieuwe én reeds bestaande vragen en correctievoorschriften die op het centraal examen geschiedenis GL/TL kunnen voorkomen. Deze voorbeeldvragen zijn ook bedoeld voor BB en KB, maar in aangepaste vorm, d.w.z. dat ze toegepast zouden kunnen worden in de examens voor BB en KB, maar toegespitst op en passend bij het betreffende niveau.

De voorbeeldvragen in de brochure staan los van het voorbeeldexamen. Het voorbeeldexamen geeft een beeld hoe het toekomstige examen er uit kan komen te zien, dus geïntegreerd, met tussenkopjes en met nieuwe inhoudelijke onderdelen van de examenstof.

Bij de voorbeeldvragen is gebruik gemaakt van de inhoudelijke veranderingen in de syllabus en zijn als volgt ingedeeld:

- Nieuwe contexten combineren met bestaande kennis
- Nieuwe examenstof
- Overall-vragen, zowel horizontaal in de stof als verticaal in de tijd
- Nieuwe vraagtypen
- Het gebruik van kernbegrippen staatsinrichting die voorafgaan aan de inhoudelijke examenstof

In onderstaand schema staat per voorbeeldvraag aangegeven bij welke periode en bij welke nieuwe inhoudelijke verandering in de syllabus de vraag hoort.

vraag	periode	nieuwe stof	opmerking
1	periode 4	Pamflet Tweede Wereldoorlog	Nieuwe context
2	periode 3	Bezetting Ruhrgebied	Nieuwe examenstof
3	periode 3	Bezetting Ruhrgebied	Nieuwe examenstof
4	periode 4	Niet aanvalsverdrag Duitsland-Sovjet-Unie	Nieuwe examenstof
5	periode 4	Niet aanvalsverdrag Duitsland-Sovjet-Unie	Nieuwe examenstof
6	periode 5	Hongaarse Opstand	Nieuwe examenstof
7	periode 4	Duitse oorlogsvoering tijdens de Tweede Wereldoorlog	Nieuwe examenstof
8	periode 1 tot en met 3	Revolutieopgelingen in Europa 1848-1930	Overall-vraag
9	periode 1 tot en met 4	Nederland 1848 - 1945	Overall-vraag
10	periode 3	Dolkstootlegende	Nieuw vraagtype
11	periode 3	Rijkskristallnacht	Nieuw vraagtype

Voorbeeldvraag 12 en 13 zijn bestaande examenvragen uit 2014 en respectievelijk 2016 die betrekking hebben op het gebruik van kernbegrippen staatsinrichting die voorafgaan aan de inhoudelijke examenstof.

3.1 Nieuwe contexten

Onder nieuwe contexten worden vragen verstaan met bronnen die betrekking hebben op een andere inhoud en context dan op basis waarvan in de stofomschrijving in eerste instantie sprake is, maar die op basis van reeds verworven kennis uit de syllabus beantwoord moeten kunnen worden. Bijvoorbeeld: een pamflet uit 1942 gericht aan alle leraren en onderwijzers uit Nederland hoeft niet gekend te worden om toch een vraag over gelijkschakeling te kunnen beantwoorden (zie het examen GTL 2015, eerste tijdvak, vraag 23; in het voorbeeldexamen is het nu vraag 19 geworden).

Over nieuwe contexten kan in het examen GL en TL de volgende voorbeeldvraag staan:

Voorbeeldvraag 1. Opvoedersgilde

Bron 1 Een deel van een pamflet (1942):

Aan alle leraren en onderwijzers uit Nederland!

De nazi-agenten hebben iets nieuws: Het nationaal-socialistische Opvoedersgilde, waarin alle leraren verenigd moeten worden.

Opvoeders van de Nederlandse jeugd, bedenk: uw taak is zeer belangrijk!

Weiger als één man lid te worden van het Opvoedersgilde!

Geef dit pamflet door. Laat het uw collega's lezen!

Gebruik bron 1.

Het pamflet was **een reactie** op de Duitse bezetting van Nederland. Tegen welk onderdeel van de Duitse bezetting is dit pamflet gericht?

- A censuur
- B deportatie
- C gelijkschakeling
- D propaganda
- E tewerkstelling

Correctievoorschrift

C

3.2

Nieuwe examenstof

Onder nieuwe examenstof worden o.a. begrippen en jaartallen verstaan die niet in de oude syllabus stonden maar nu nieuw zijn in de syllabus geschiedenis vmbo 2018.

Over nieuwe examenstof kunnen in het examen GL en TL de volgende voorbeeldvragen staan:

Voorbeeldvraag 2. Bezetting Ruhrgebied

Bron ...

Een Duits affiche (1923):

Toelichting

Op het affiche staat vertaald: Handen af van het Ruhrgebied!

De vrouw met geweer stelt Frankrijk voor.

Gebruik bron ...

Iemand beweert: Wat op de tekening is te zien, is het gevolg van een bepaling van de Vrede van Versailles.

Noem de gebeurtenis die op de tekening te zien is. Geef ook aan wat het verband is met de Vrede van Versailles.

Doe het zo:

De gebeurtenis is: ...

Het verband met de Vrede van Versailles is: ...

Correctievoorschrift

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De gebeurtenis is: de bezetting van het Ruhrgebied (door Franse troepen in 1923) 1

Het verband met de Vrede van Versailles is: Duitsland / de Duitse regering was niet in staat/wilde niet de herstelbetalingen betalen zoals afgesproken bij de Vrede van Versailles (en dus bezette Frankrijk het Ruhrgebied) 1

Voorbeeldvraag 3. Bezetting Ruhrgebied

Bron ...

Een Duits affiche (1923):

Toelichting

Op het affiche staat vertaald: Hands af van het Ruhrgebied!

De vrouw met geweer stelt Frankrijk voor.

Gebruik nogmaals bron ...

De Duitse regering was bang dat de gebeurtenis **gevolgen** zou kunnen hebben voor de toekomst van Duitsland.

Noem een gevolg waarvoor de Duitse regering bang was.

Correctievoorschrift

Uit het antwoord moet blijken dat de Duitse regering bang was dat door de bezetting van het Ruhrgebied de (Duitse) economie (nog) zwakker zou worden/niet zou herstellen van de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog / dat Duitsland een arm land zou worden.

Voorbeeldvraag 4. Niet-aanvalsverdrag Duitsland - Sovjet-Unie

Bron ...

In 1939 verscheen deze spotprent in een Amerikaanse krant met als titel: 'Hoe lang zal het huwelijksgeluk duren?'

Gebruik bron ...

De tekenaar vergelijkt het verdrag tussen Hitler en Stalin met een huwelijk. Hij is benieuwd hoe lang het zogenaamde 'huwelijksgeluk' tussen de dictators Hitler en Stalin zal duren.

Geef een politieke verklaring waarom de tekenaar twijfelt aan de duur van dit huwelijksgeluk.

Correctievoorschrift

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De tekenaar twijfelt aan de duur van het huwelijksgeluk (tussen de dictators Hitler en Stalin), omdat (één van de volgende):

- . het communisme en het nationaal-socialisme twee verschillende/tegengestelde systemen waren / vijandig tegenover elkaar stonden;
- . Hitler altijd had beweerd dat de Sovjet-Unie/het communisme een belangrijke vijand was van Duitsland;
- . de (Lebensraum)politiek van Duitsland/gericht op gebiedsuitbreiding in Oost-Europa vroeg of laat tot een conflict met de Sovjet-Unie zou leiden.

Voorbeeldvraag 5. Niet-aanvalsverdrag Duitsland - Sovjet-Unie

Bron ...

In 1939 verscheen deze spotprent in een Amerikaanse krant met als titel: 'Hoe lang zal het huwelijksgeluk duren?'

Gebruik nogmaals bron...

Achteraf blijkt dat de tekenaar **terecht** heeft getwijfeld aan het 'huwelijksgeluk' van Hitler en Stalin.

Noem de gebeurtenis waaruit blijkt dat de twijfel van de tekenaar terecht was.

Correctievoorschrift

Uit het antwoord moet blijken dat de aanval van Duitsland op de Sovjet-Unie (in 1941) / operatie Barbarossa (in 1941) het einde betekende voor het huwelijk/het niet-aanvalsverdrag.

Voorbeeldvraag 6. Hongaarse Opstand

Bron ...

De foto is in 1956 gemaakt in Boedapest, de hoofdstad van Hongarije:

Toelichting:

De gezichten van de opstandelingen zijn onherkenbaar gemaakt.

Gebruik bron ...

De opstandelingen hebben de symbolen van het communisme uit de vlaggen geknipt.

Geef een politieke verklaring waarom de opstandelingen de symbolen van het communisme uit de vlaggen hebben geknipt.

Correctievoorschrift

Uit het antwoord moet blijken dat de opstandelingen tegen het communisme/de Russische overheersing van hun land zijn (en de symbolen vertegenwoordigen het communisme).

Voorbeeldvraag 7. De Duitse oorlogsvoering tijdens WOII

Bron ...

Hieronder staan vier teksten over de Duitse oorlogsvoering tijdens de Tweede Wereldoorlog:

Tekst 1

Adolf Hitler tekent een bevel voor de Duitse strijdkrachten:

De militaire situatie is hopeloos voor Engeland. Toch willen de Engelsen geen overeenkomst met ons sluiten. Daarom heb ik besloten om een invasie in Engeland voor te bereiden. Om een succesvolle landing in Engeland mogelijk te maken, moet de Engelse luchtmacht worden vernietigd. Dan kan de Duitse invasie niet meer worden tegenhouden.

Tekst 2

Een Duitse soldaat schrijft aan zijn moeder:

Lieve moeder!

Ik lig hier vlak voor de tent die ik net heb opgezet en kan u snel een paar regels schrijven. Vannacht heb ik eindelijk heerlijk geslapen. De hitte is wat afgenomen. De Russen zijn op de vlucht. Voor vandaag een korte maar welgemeende groet van uw Hans-Albert

Tekst 3

Uit een toespraak van Hitler:

Polen heeft ons vannacht, voor de eerste keer, aangevallen. Sinds kwart voor zes in de ochtend wordt door het Duitse leger teruggeschoten. En van nu af wordt bom met bom vergolden. Wie met gif strijdt wordt met gifgas bestreden.

Tekst 4

Uit het dagboek van een Duitse soldaat:

Mijn officier liet mij zijn kaart zien, vol rode lijnen. 'Kijk eens goed,' zei hij. 'We zitten dik in de ellende. Hier zijn tweeduizend Russische voertuigen gesignaleerd, daar zijn honderden tanks waargenomen. Je ziet gewoon dat ze allemaal naar een bepaalde hoek trekken. Ik kan alleen maar zeggen: van daaruit beginnen de Russen binnenkort een aanval. En ze gaan gehakt van ons maken.'

Gebruik bron ...

De vier teksten gaan over de Duitse oorlogsvoering tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Zet de vier teksten in de juiste tijdvolgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst tekst ... ,dan ... vervolgens ... en ten slotte ... (vul de nummers van de teksten in).

Correctievoorschrift

Eerst tekst 3, dan 1, vervolgens 2 en ten slotte 4.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

3.3 Overall-vragen

Met overall-vragen worden vragen bedoeld die over een gedeelte of over de hele tijdsspanne van de examenstof kunnen gaan, dus niet beperkt blijven tot één van de genoemde zes perioden. Deze vragen gaan vaak over de chronologie of over de plaatsing in een bepaalde periode.

Over overall-vragen kunnen in het examen GL en TL de volgende voorbeeldvragen staan:

Voorbeeldvraag 8. Revolutiepogingen in Europa 1848-1930

Bron ...

Hieronder staan vier beschrijvingen van revolutiepogingen in Europa in de periode 1848 – 1930:

Beschrijving 1

In een tijd van economische ellende en onvrede over het Verdrag van Versailles pleegde een kleine groep nationaal-socialisten een staatsgreep in München. De leider van de staatsgreep werd veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf.

Beschrijving 2

Overal in Europa eisten burgers meer inspraak in het bestuur van hun land. In Nederland braken rellen uit tegen het bestuur van koning Willem II.

Beschrijving 3

Tijdens de Februarirevolutie moest tsaar Nicolaas II aftreden. Ruim een jaar later werden hij en zijn vrouw, zoon en vier dochters door de opstandelingen vermoord.

Beschrijving 4

Volgens de socialistische partijleider moet een raad van arbeiders en soldaten het land besturen. Koningin Wilhelmina moet daarom worden afgezet.

Gebruik bron ...

→Welke beschrijving hoort bij de revolutiepoging van Troelstra? En welke beschrijving hoort bij de revolutiepoging van Hitler? Vul alleen een nummer in.

Let op! Er blijven twee beschrijvingen over.

Doe het zo:

Bij de revolutiepoging van Troelstra hoort beschrijving ... (vul nummer in).

Bij de revolutiepoging van Hitler hoort beschrijving ... (vul nummer in).

Correctievoorschrift

Bij de revolutiepoging van Troelstra hoort beschrijving 4	1
Bij de revolutiepoging van Hitler hoort beschrijving 1	1

Voorbeeldvraag 9. Nederland 1848-1945

Hieronder staan vijf gebeurtenissen die vanaf 1848 in Nederland hebben plaatsgevonden:

- 1 In Amsterdam breekt de Februaristaking uit.
 - 2 In de omgeving van Arnhem vindt operatie Market Garden plaats.
 - 3 In Den Haag heeft Willem III een conflict met het parlement over de Luxemburgse kwestie.
 - 4 In Rotterdam houdt Troelstra een toespraak waarin hij de arbeiders oproept in opstand te komen.
 - 5 In Rotterdam wordt de binnenstad gebombardeerd door de Duitse luchtmacht.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste tijdvolgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ... , dan ... , dan ... , vervolgens ... en ten slotte ... (vul alleen nummers in).

Correctievoorschrift

Eerst 3, dan 4, dan 5, vervolgens 1 en ten slotte 2.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

3.4 Nieuwe vraagtypen

In het examen GL/TL zullen ook nieuwe vraagtypen voorkomen. Deze vraagtypen worden gekenmerkt door het leggen van verbanden (oorzaken, gevolgen e.d.) of waarbij een uitleg gegeven moet worden. Veelal zijn deze vraagtypen herkenbaar aan de 'Doe het zo'-formulering. Er moeten dan bijvoorbeeld twee stapjes gezet worden. Het antwoord wordt dan voorgestructureerd door een 'Doe het zo' waardoor het makkelijker wordt verbanden explicieter te benoemen (Bijvoorbeeld: Doe dit door eerst ... en daarna ...).

Hieronder staan twee voorbeelden van deze nieuwe vraagtypen:

Voorbeeldvraag 10. Dolkstootlegende

Bron ...

De Duitse keizer Wilhelm II geeft in 1922 zijn mening over het einde van de Eerste Wereldoorlog:

De Duitse arbeiders hebben onder mijn leiding met veel moed en inzet aan het front gevochten. Zij zorgden ervoor dat er telkens voldoende wapens en munitie was. Dat ze later begonnen te twifelen, dat was de schuld van de leiders van bepaalde politieke partijen. Die gewetenloze opruiers zijn de echte schuldigen aan de totale ineenstorting van Duitsland en het verlies van de oorlog. Het was niet de schuld van de fatsoenlijke en vaderlandslievende arbeiders.

Gebruik bron ...

De Duitse keizer Wilhelm II geeft zijn mening over het einde van de Eerste Wereldoorlog.

→ Leg uit, met behulp van de bron, dat zijn mening past bij de Dolkstootlegende.

Doe dit door:

- eerst aan te geven wat de Dolkstootlegende is, en
- daarna, met de behulp van de bron, aan te geven dat de mening van de keizer past bij het begrip Dolkstootlegende.

Correctievoorschrift

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- de dolkstootlegende is een (complot)theorie dat Duitsland de Eerste Wereldoorlog niet op het slagveld had verloren, maar door (een revolutie van) socialisten/communisten van binnenuit/binnen Duitsland (waardoor de strijd gestaakt moest worden) 1
- de mening van keizer Wilhelm II past bij de Dolkstootlegende, omdat volgens hem de nederlaag van Duitsland de schuld was van de (leiders van de) socialistische en communistische partijen / het was de schuld van de politiek / het was niet de schuld van het leger/de legerleiding/de soldaten/de (fatsoenlijke en vaderlandslievende) arbeiders 1

Voorbeeldvraag 11. Rijkskristallnacht

Bron ...

De Duitse geheime politie schrijft op 11 november 1938 in een rapport:

Afgelopen nacht zijn er 191 synagogen en 11 buurthuizen in brand gestoken. Nog eens 76 synagogen zijn tot de grond toe verwoest. Daarnaast zijn er zo'n 20.000 Joden opgepakt. Er vielen 36 doden en er waren ook 36 zwaargewonden. Deze doden en gewonden zijn Joden.

Gebruik bron ...

Leg uit dat de gebeurtenis in de bron past bij een kenmerk van het nationaal-socialisme.

Doe dit door:

- eerst het kenmerk te noemen van het nationaal-socialisme, en
- daarna met een voorbeeld uit de bron dat kenmerk aan te tonen.

Correctievoorschrift

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- . kenmerk: anti-semitisme / Jodenhaat 1
- . voorbeeld uit de bron: er wordt geweld gebruikt tegen Joden/Joodse bezittingen/Joodse gebedshuizen / Joden worden gearresteerd, gedood of raken (zwaar)gewond 1

3.5 Het gebruik van kernbegrippen staatsinrichting die voorafgaan aan de inhoudelijke examenstof

Voorafgaand aan de stofomschrijving staat een lijst met kernbegrippen die te maken hebben met de werking van Staatsinrichting, zoals o.a. rechtsstaat, democratie en dictatuur².

Hieronder staan twee voorbeelden uit recente examens.

Voorbeeldvraag 12. Grondrechten en de Sovjet-Unie

In 1936 werd onder leiding van Stalin in de Sovjet-Unie een grondwet ingevoerd. In theorie stonden er, net als in de Nederlandse grondwet, democratische grondrechten in deze grondwet. Maar in de praktijk werden deze grondrechten niet toegepast.

→ Geef twee voorbeelden van democratische grondrechten die in de praktijk niet toegepast werden.

Correctievoorschrift

In het antwoord moeten twee voorbeelden genoemd worden van democratische grondrechten die niet toegepast werden, zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vergadering, vrijheid van godsdienst, vrijheid van onderwijs, er was geen eerlijke rechtspraak/er waren showprocessen.

per juist voorbeeld

1

² Zie paragraaf 2.2, blz. 6 tot en met 8.

Voorbeeldvraag 13. Grondrechten en de Duitse bezetting

Een foto uit de tijd van de Duitse bezetting van Nederland (1942):

Het echtpaar op de foto is verplicht een herkenningsteken te dragen.
Tegenwoordig zou dat ondenkbaar zijn, omdat het in strijd is met een grondrecht uit de Nederlandse grondwet.
→ Welk grondrecht wordt bedoeld?

Correctievoorschrift

Uit het antwoord moet blijken dat het (dragen van een Jodenster) in strijd is met het discriminatieverbod / het recht op gelijke behandeling.

Opmerking

Niet goed gerekend mag worden vrijheid van geloof of godsdienstvrijheid.

4 Totstandkoming syllabus

De vernieuwde syllabus vloeit voort uit de wens van de Vereniging van docenten geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (VGN) en de examenmakers om de sinds 2008 geldende syllabus grondiger te wijzigen dan het jaarlijkse 'klein onderhoud'. Deze wens heeft onder andere te maken met het examenonderdeel Staatsinrichting, dat losstaat van het Historisch Overzicht, wat het moeilijk maakt om er vragen in historisch perspectief over te stellen.

Na overleg met de VGN, Cito en SLO installeerde het College voor Toetsen en Examens (CvTE) in 2014 de syllabuscommissie geschiedenis vmbo met als opdracht het onderdeel 'Staatsinrichting' voor alle leerwegen en de verrijkingsdelen van GL/TL te integreren in het Historisch Overzicht en daar waar nodig de syllabus aan te passen.

De leden van de syllabuscommissie zijn een voorzitter van de vaststellingscommissie en 3 docenten geschiedenis die lesgeven aan eindexamenklassen vmbo. De commissie werd geadviseerd door een secretaris (SLO) en een toetsdeskundige (Cito).

Na een veldraadpleging waaruit enkele bijstellingen volgden, is de syllabus voor het eerste examenjaar 2018 op 9 april 2015 gepubliceerd in de Staatscourant.

Tot slot

Met de nieuwe syllabus geschiedenis vmbo verandert ook het centraal examen voor alle leerwegen.

Kort samengevat:

- De structuur van de syllabus is gewijzigd. Per periode zijn de onderdelen Geschiedenis van Europa (en de wereld), Geschiedenis van Nederland en Staatsinrichting van Nederland geïntegreerd. Ook het verrijkingsdeel (alleen GL/TL) is hierin geïntegreerd.
- Het onderdeel Staatsinrichting van Nederland in de periode 1848-1914 is in een historische context geplaatst.
- Het verrijkingsdeel 'De brandhaard Israël/Palestina' is verplaatst van het centraal examen naar het schoolexamen.
- Er zijn een paar nieuwe benaderingen (contexten en overall-vragen) en vraagtypen geïntroduceerd (zie voorbeeldopgaven).
- Er is een lijst met Staatsinrichting-begrippen toegevoegd. Deze begrippen gaan vooraf aan de inhoudelijke examenstof, maar kunnen bevraagd en toegepast worden op de hele examenstof.

Maar veel blijft ook bij het oude, zoals:

- De opzet met open en gesloten vragen en de verdeling tussen deze vragen blijft vrijwel ongewijzigd.
- De lengte van het examen verandert niet.
- Vrijwel alle vraagtypes uit de bestaande examens komen ook voor in de nieuwe examens.
- Voor GL/TL blijft het verrijkingsdeel grotendeels bestaan, maar geïntegreerd.

De voorbeelden in deze brochure en in het voorbeeldexamen zijn niet volledig, maar geven wel de richting aan voor de centrale examens van de komende jaren.

Meer informatie over het examenprogramma geschiedenis vmbo

- examenprogramma geschiedenis vmbo 2018 zie www.examenblad.nl
- syllabus geschiedenis vmbo 2018 zie www.examenblad.nl
- voorbeeldexamens zie www.cito.nl:
- Het voorbeeldexamen vmbo kunt u vinden via www.cito.nl → centrale examens → digitale examens (BB/KB) / schriftelijke en praktische examens vmbo (GL/TL) → voorbeeldexamens
- PTA en handreiking schoolexamen geschiedenis vmbo zie www.slo.nl

